

אזור הביטחון ומובלעת ג'זין. חזבאללה נמנע מלהקים בסיסי פעולה בכפרים שאינם מושבים, והחל לפעול מלב האוכלוסייה האזרחית השיעית בדרום לבנון, המשמשת לו מקור תמיכה

מבצע חוק וסדר

30 שנה אחרי

הפשיטה על הכפר מידון הייתה מבצע התקפי מורכב שאפשר לכוחות המתכננים והמבצעים לרכוש ניסיון ולצבור ביטחון ביכולות יחידותיהם וביתרונות הקרב המשולב

גל פרל פינקל, מתאם תוכנית צבא ואסטרטגיה במכון למחקרי ביטחון לאומי

סא"ל (מיל') אבירם רינג, מפקד גדס"ר חטיבה 261 וסטודנט לתואר שלישי למדע המדינה באוניברסיטת בר אילן

במאי 1988 פעלו כוחות צה"ל נגד בסיס חזבאללה בכפר הנטוש מידון, מעבר לרצועת הביטחון שבדרום לבנון, במה שנחשבת לפעולה הגדולה ביותר של צה"ל בלבנון מאז מלחמת לבנון הראשונה. לקחי קרב זה הביאו לשינוי תפיסתי בפעולה ובהיערכות

של חזבאללה, בעוד שבצה"ל לא השכילו להבין את משמעויותיו של הקרב.

"חוק" ו"סדר" - הרקע ליציאה למבצע

בשלהי 1987 רבו ניסיונות החדירה לשטח ישראל במרחב הר דב-ואדי שבעא, וגברו הפיגועים שבוצעו ברצועת הביטחון על-ידי חזבאללה, שהתבסס בכפר מידון ובסביבתו. שיאם היה באפריל 1988. בעקבות התראה על חדירה לשטח ישראל באזור הר הבתרים, זיהה סיור של צה"ל עקבות משני צידי הגדר וסולם בצידה הישראלי. בסריקות שנערכו נתקל הכוח במחבלים וחיסל אותם, אך באירוע נהרגו סא"ל שמואל אדיב, מג"ד צבר של חטיבת גבעתי והגשש שלו, סמל רמזי וחש. שני חיילים נוספים נפצעו. התחקיר שבוצע בפיקוד הצפון הצביע על כך שהמחבלים הצליחו לשהות לילה אחד ברצועת

לאור המודיעין שהיה על היעד, תרגלו הכוחות מודל לפשיטה על הכפר זעורה שברמת הגולן. הלך הרוח היה כמאמר מג"ד צפע: "כאן תהיה המלחמה"

מידון. המבצע היה המאמץ העיקרי בפעולה, בצורת קרב של פשיטה חטיבתית. חטיבת הצנחנים, ששהתה באותה העת באימון ברמת הגולן, נערכה בנהל קרב מוזרו אך יסודי. במהלכו הספיקו הכוחות להיערך הן בהכנת אמצעי לחימה והן בלמידת תוכנית הקרב, תרגולות ומודלים. "בסוף, כל מה שמלמדים אותך בקורס קצינים פתאום קורה לך", העיד על נוהל הקרב אהרון חליוה, ששימש מפקד מחלקה בגדוד.³ הכוחות שהוקצו למבצע היו חטיבת הצנחנים הסדירה, בפיקוד אל"ם שאול מופז, פלוגת טנקים ו' מגדוד עוז (עוצבת סער מגולן), גדוד ההנדסה הקרבית המח"ץ, גדוד התותחנים רשף, כוח מסוקי תקיפה מסוג קוברא ודיפנדר וכן גדוד שריון רומח בעתודה.⁴

צוות הקרב החטיבתי תוכנן לתקוף את הכפר מידון, כשלאחר מכן ירסו כוחות הנדסה קרבית את המבנים שבשימוש המחבלים. המשימה העיקרית, כיבוש יעדי המחבלים בכפר, הוטלה על גדוד צפע בפיקוד סא"ל יצחק (ג'רי) גרשון. בשלב זה הצטרפו מפקדי פלוגה ו' מגדוד עוז לחטיבת הצנחנים. מ"פ הטנקים, סרן עמרי שדה, זיהה בתצלומי האוויר מחסום ג"ט, ובעקבות כך הוחלט לחבר לטנק המ"פ נגח במטרה להרוף את המחסום לצדדים. לאור המודיעין שהיה על היעד, תרגלו הכוחות מודל לפשיטה על הכפר זעורה שברמת הגולן. הלך הרוח היה כמאמר מג"ד צפע: "כאן תהיה המלחמה".⁵

בנוסף, תוכנן להניע שני כוחות אבטחה לתפיסת הכתפיים של ג'בל עיזקן וג'בל אל-רחית על-ימנת לאבטח את הציר החטיבתי, להביא את הכוח העיקרי לכיוון מידון ולספק מודיעין בזמן אמת על-ידי אמצעים תרמיים. הכוח הדרומי של הצוות מפלס"ד חטיבת הצנחנים תוכנן לנוע ולהתמקם על ג'בל עיזקן, ולשלוט בתצפית

ביום שני, 2 במאי 1988, החל החלק הראשון של מבצע "חוק", כאשר כוחות צנחנים חילקו כרוזים שהציגו את חזבאללה כמי שאחראי להסלמה באזור

על ציר התנועה ועל הכפר. משימת הכוח העיקרי של פלוגת הסיור הייתה להוביל את הכוח לשטחים הדרומיים ששלטו על הכפר, בצורה שקטה או באמצעות חיפוי ארטילרי. לפי התוכנית, לאחר שיתפסו את השטחים השולטים ויסגרו את המפנה המערבי, המפנה הדרומי והמפנה מזרחי – תופעל ארטילריה כבדה על הכפר, וכוחות הסיירת יתמקמו ויסגרו את כל המפנה המזרחי והצפוני. הכוח הצפוני בפיקוד סמג"ד צפע, רס"ן רמי צור חכם, הורכב משני כוחות משנה:

1. כוח מהפלוגה המסייעת שישלוט על החלק המערבי של הכפר בטווחים יעילים לצלפים ומקלעים, ומשימתו לפגוע במחבלים במנותם מערבה וצפונה. הכוח הורכב משלושה כוחות שעליהם פיקד שלמה בן דוד (בנדה), שהיה מ"פ המסייעת עד שבועות ספורים לפני המבצע.
2. צוות מפלוגת הנ"ט שישתלט על תל-חלה, ויאבטח את ציר

הביטחון בדרום לבנון, משך שסייע בירם להיערך כנדרש לפעילות טרור ותקיפת כוחות צה"ל.¹

מתוך כוונה לחזק את אחיזת צה"ל ברצועת הביטחון יום אלוף פיקוד הצפון, יוסי פלד, מבצע שקיבל את שם הקוד "חוק וסדר". מטרתו הייתה פגיעה בפעילות הארגון, פגיעה במחבלים והשמדת תשתית פח"עית באזור מידון.

השיטה שנוסחה בפקודת המבצע:² "החדרת לילה של כוחות חי"ד ונ"ט ממערב למזרח, לתפיסת השטחים השולטים ברכס קלעת ג'בור וכן מדרום למידון. תוך החדרת יום של חי"ד וחש"ן לביצוע פשיטה על הכפר מידון, השמדת מחבלים וכן מבנים ותשתית אויב בכפר. העברת אחריות לידי צד"ל בגמר סריקות הכפר על-ידי צה"ל בסיוע אוויר, טנקים, הנדסה וארטילריה".

תוכנית הקרב

המבצע, בהובלת חטיבת הצנחנים ומפקדה אל"ם שאול מופז, תוכנן בשני שלבים:

מבצע "חוק". תוכנן כמהלך הטעייה שנועד להפחית את רמת הדריכות בקרב פעילי חזבאללה בכפר מידון, שהיה היעד העיקרי. באמצעות אוגדה 36 וכוחות נוספים מחטיבת הצנחנים ויק"ל, בוצעו סריקות בוואדי שבעא ובכפרים שבעא, מימס, כפר אל-זית ועין עטא, במטרה לפגוע במחבלים ובאמצעי לחימה. במהלך הסריקות פוזרו כרוזים שהוזהרו את תושבי הכפרים משיתוף פעולה עם חזבאללה, ואף משהייה בכפרים סמוכים.

מבצע "סדר". ב-4 במאי 1988 יצא לדרך מבצע "סדר", שמטרתו הייתה פגיעה במחבלים, פיצוץ מתקנים והריסת תשתיות בכפר

כתבה בעיתון על מותו של סא"ל שמואל אדיב. התחקיר שבוצע בפיקוד הצפון הצביע על כך שהמחבלים הצליחו לשהות לילה אחד ברצועת הביטחון בדרום לבנון

"עיניים ירוקות" בשנת 1987, שכלל תקיפה משולבת של כוח מפלוגת הנ"ט של הצנחנים, בפיקוד סרן יאיר גולן, וכוח מיחידת שלדג, בפיקוד סא"ל אליק רוז, כנגד יעדי מחבלים בכפר. עם שחר, פתחו צלפים מיחידת שלדג בירי על מחבלי חזבאללה, כשבמקביל ירה כוח הצנחנים טילי נ"ט על כלי רכב של מחבלים ואיתורי אויב.⁹ המבצע היה מוצלח ובמהלכו נהרגו שישה מחבלים ונפצעו עוד כתרסר, וכן הושמדו 3 רכבים.¹⁰ בשנה שלאחר מכן, נוכח עליית המדרגה בפעולות חזבאללה, הוחלט בפיקוד על פעולה בהיקף נרחב.

הקרב על מידון: 2-3 במאי 1988

ביום שני, 2 במאי 1988, החל החלק הראשון של מבצע "חוק", כאשר כוחות צנחנים בפיקוד הסמח"ט, סא"ל עמוס בן חיים, סרקו לאיתור תשתיות מחבלים והשמדתן בגזרה המזרחית של רצועת הביטחון. הלוחמים חילקו כרוזים שהציגו את חזבאללה כמי שאחראי להסלמה באזור.

ביום שלישי, 3 במאי 1988, חצה את הגבול צוות הקרב החטיבתי שיועד למבצע "סדר" הן בתנועה רגלית, והן על גבי טנקים ונגמ"שים. בשל הצורך בשמירה על ביטחון מידע, הוסתר המבצע מפני צד"ל. הדבר הביא לכך שכוחות צד"ל פתחו באש על צוות הקרב, אולם מאש זו לא היו נפגעים בזכות תיאום מהיר בין כוחות צה"ל וצד"ל. גורד צפע נע ברגל 12 קילומטרים לעבר היעד בציר הררי, מבלי שנחשף.¹¹ ב-4 במאי, לקראת השעה 3:00, ניצבו מרבית הכוחות בעמדות השולטות לפני תקיפת הכפר.

שלושה צוותים מהפלוגה המסייעת בפיקוד סמג"ד צפע תפסו עמדות מארביי צלפים וחסמו את אפשרות הבריחה מהכפר לכיוון מערב. הכוח העיקרי של גורד צפע התמקם בצומת הכניסה לכפר מבלי שנחשף. כוח החרד הגרודי הורכב מפלוגת מחזור מאי 1987 והפלוגה המסייעת,

התנועה. משימתו של סגן מפקד הפלוגה הייתה להשתלט על ג'בל רחאייט, ולאבטח את האגף.

תוכנית הקרב לטיהור הכפר אמורה הייתה להיפתח בירי צלפים, טנקים ומסק"רים, ובחטותם ייכנס גורד צפע ללחימה מדרום לצפון. משימתה של פלוגת מאי 1987 בפיקוד סרן זאב ברנשטיין, הייתה להשתלט על הרחוב המרכזי ולטהר אותו. זאת במקביל לכיבוש השטח השולט מדרום על-ידי הפלוגה המסייעת, בפיקוד סרן ציון מזרחי. על-פי התוכנית, עם כיבוש הרחוב המרכזי והשכונה הדרומית על-ידי גורד צפע, יכבשו הפלחה"ן את השכונה הדרום-מערבית והפלס"ר את הרחוב הצפון מערבי בנוסף לעמדת נ"מ. רק אז תחל משימת ההריסה על-ידי מג"ד ההנדסה, שמשימתו הייתה פיצוץ 33 מבנים מאותרים ועמדות מחבלים. משימת ההריסה והעברת האחריות לצד"ל תוכננה לשעה 15:00, שלאחריה ייסגו הכוחות דרומית ל"קו האדום" – גבול רצועת הביטחון.

הכפר מידון כמבצר צבאי

עם נסיגתה של ישראל מלבנון והתרכזותם של צה"ל וצד"ל ברצועת הביטחון, חיפשו בחזבאללה בסיסי יציאה לפיגועים בסמוך לגבול רצועת הביטחון. הכפר מידון היה איום ממשי על השטח המחבר את מובלעת ג'זין לאזור הביטחון. בעקבות השתלטות חזבאללה על הכפר, תושביו, שהיו חקלאים ברובם, עברו לחיות בכפרים סמוכים. בימים היו מעבדים את אדמותיהם, ובלילות שבו למקום מגוריהם החדש.¹² כך קרה שחזבאללה סילק מן הכפר את מרבית תושביו, והפך אותו ליעד מבוצר. הם חפרו תעלות לחימה, הקימו בונקרים, זרעו מוקשים בדרכי הגישה והקיפו את הכפר ברשת של גדרות תיל. מידון הייתה מבצר צבאי לכל דבר.¹³

הבסיס במידון נחשב ליעד מורכב ומבוצר, וכוחות צה"ל פעלו נגדו בהזרמנויות קודמות.¹⁴ דוגמה לפעולות אלה הוא מבצע

המחבלים בכפר. הטנקים פגעו בכל מבנה ועמדה בה וזהו מחבלים, ורק לאחר מכן נכנסו הצנחנים. באותן דקות קריטיות נורו על הלוחמים שמדרום לכפר ארטילריה ופצצות מרגמה, שגרמו לפצועים רבים מקרב הצנחנים ובעיקר מלוחמי הפלחה"ן.

גרוד צפע, בסיוע שתי מחלקות טנקים, החל בלחימה בפאתי הכפר. המג"ד, סא"ל גרשון, תכנן בטרם הקרב להתמקם על גבעה בפאתים ולנהל את לחימת שתי הפלוגות בכפר. נוכח האש חש כי אינו יכול להגיד לחיילים להיכנס פנימה. "החלטתי לתת דוגמה אישית, ולהוביל את הפלוגה הראשונה לתוך הרחוב הראשי של הכפר", סיפר. "תוך-כדי תנועה נפל עלינו פגז סורי, וכתוצאה מכך נהרג, מטרים ספורים ממני, חוקר השבויים שצורף אלינו לפני המבצע (סרן בועז רביד, גפ"פ רא"ד). לאחר שנקבע מותו הוריתי להמשיך לכיוון הבתים הראשונים של הכפר".¹⁵

ב-7:30 החלו הלוחמים לטהר את המבנים וניהלו לחימה מבית לבית, תוך שהם סופגים אש מרגמות ומקלעים עזה. לימים תיאר המג"ד את שאירע כשנע עם פלוגת החוד של הצנחנים: "יצא מולי מחבל ממש מתוך בור. ראיתי שהוא מחזיק ארפי"ג"י ביד, ותקעתי בו שני כדורים באופן אינסטינקטיבי, ואז נשכבתי על אדמה. רק בדיעבד סיפרו לי החיילים שהטיל שהוא ירה עף לי מעל הראש".¹⁶ הטנקים סייעו לצנחנים לטהר את מבני הכפר באמצעות אש, וביצירת חורים בקירות הבתים באמצעות אש פגזים.

גרוד צפע המשיך במשימתו וסיים אותה ב-10:00, עם כיבוש השכונה הדרומית, ופלוגת החה"ן בפיקוד רס"ן רוני אלשיך וסרן גל הירש טיהרה את השכונה הצפון-מערבית ואת תעלות הקשר, והשמירה בונקרים ועמדות מחבלים. לימים כתב הירש כי: "פתחיו של הבונקר הגדול נפערים עתה. דמויות רצות לתוכו. מחבלים. אני מרים את הנשק, מכוון, יורה לעברם ואל הפתח. מעל הפתחים מתקדם רוני, משליך רימוני עשן ובעקבותיהם מטעני חבלה. תקרת הבונקר קורסת

כוח גל הירש במידון. פלוגת החה"ן בפיקוד רס"ן רוני אלשיך וסרן גל הירש טיהרה את השכונה הצפון-מערבית ואת תעלות הקשר והשמירה בונקרים (צילום: יובל נבון, דו"ץ)

עליה פיקד סרן ציון מזרחי. בעוד המ"פ נערך לירי טיל נ"ט על אחד המבנים בכפר, וזיהתה אותו תצפית של חזבאללה ופטרול מחבלים החל לנוע לכיוונם. הפטרול וזהה עליידי כוח סמג"ד צפע שדיווח על כך בקשר. המג"ד הורה למ"פ שלא לירות, שכן חלק מכוחות החטיבה לא הספיקו להיערך בעמדותיהם ועלה החשש שייחשפו בטרם עת.

חוליית לוחמי חזבאללה הוסיפה לזחול לעבר כוח מ"פ המסייעת, ולבסוף פתחה עליו באש. בקרב הקצר שהתפתח הרג כוח המסייעת את המחבלים. המחבלים ששהו בעמדותיהם המבוצרות ובמבנים בכניסה לכפר פתחו באש מקלעים, טילי נ"ט ומרגמות על הכוח. מאש זו נפצע אנושות המ"פ מזרחי (שנפטר מאוחר יותר מפצעיו) ונהרג קשר המח"ט, סמל מרקו ברנשטיין.¹² במקביל החלו מרגמות חזבאללה ותותחים סורים שהיו פרושים בבקעת הלבנון להפגיז את כוח הצנחנים במידון.

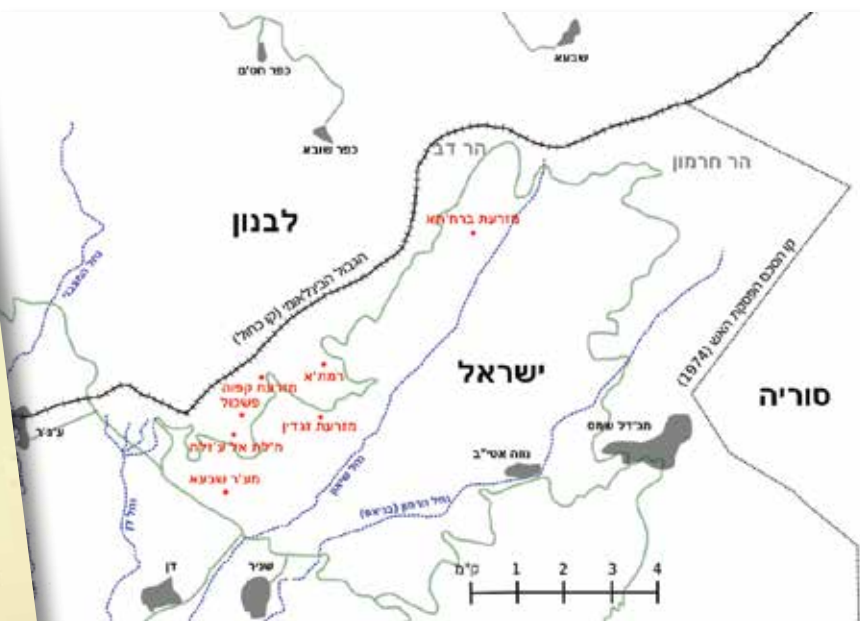
בשלב זה הפכה הפעולה לגלויה והמח"ט הורה על הפעלת אש ארטילריה על עמדות המחבלים בכפר. בנוסף ביקש סיוע מצד מסוקי הקוברה ופקד על פלוגת השריון ו', בפיקוד סרן עומרי שדה, להיכנס ללחימה. גרוד התותחנים גרוד רשף, בפיקוד סא"ל צבי פוקס, ירה למעלה מ-3,000 פגזים לעבר הכפר. האש הארטילרית סייעה להפתת ירי המחבלים בצפון הכפר, אולם מאחר וברדום הכפר לחמו הצנחנים בקרבת עמדות המחבלים, נמנע מהם הסיוע הארטילרי.¹³ ב-5:20 בבוקר הכווין סגן מפקד פלוגת הנ"ט של הצנחנים, סגן אמיר נדן, שהתמקם על ג'בל רחאית, מסוקי קוברה לעבר מבנים מהם ירו המחבלים על הכוח, והם השמידו את התותחים הסוריים שאיימו על הכוחות.¹⁴

סגן מפקד הפלוגה המסייעת, סגן יניב ארם, תפס את הפיקוד על הפלוגה והתקדם עם הרופא הגרודי לטפל במ"פ הפצוע. בדרכו נתקל בשלושה מחבלים והרג אותם. ב-6:15 בבוקר חברו הטנקים לכוח בכפר, תפסו שטחים שולטים מדרום לו ופתחו באש לעבר עמדות

המבצע היה הקרב היבשתי הגדול ביותר בהיקפו שניהל צה"ל נגד חזבאללה בתקופת השהייה בלבנון, והפעולה הקרקעית הגדולה ביותר בהיקפה שצה"ל ניהל בלבנון בין שתי מלחמות

על יושביו בקולות נפץ עזים. הכוח שלי ממשיך להתקדם אל ראש הגבעה, אל קצות התעלות, מחפים הרדית בתיאום עם רוני, חוברים לסיירת מימין. נראה שהשטח בירדנו".¹⁷

במהלך הקרב על מידון בירד הכוח בפיקודו של סמג"ד צפע את מרחב הלחימה, מנע את נסיגת המחבלים מהכפר ופגע במי מהם שביקש לסגת. באחד המקרים ניסו שישה מחבלים להימלט מן הכפר, אך וזהו עליידי כוח צלפים ומקלענים בעמדת חסימה. לימים סיפר אהרון חליוה, שפיקד על כוח הצנחנים בעמדה, כי משוהו המחבלים: "כולם פותחים באש. מחלקים מטרות ויורים".¹⁸ חלק מהמחבלים נפגעו, אולם שניים מהם הסתתרו בתוך שיח במדרון, ואחד מהם עסק

מפת אזור ואדי שבעא (מימין) וכרוז שפיזור צה"ל. במהלך הסריקות פוזרו כרוזים שהזהירו את תושבי הכפרים משיחות פעולה עם חזבאללה, ואף משהייה בכפרים סמוכים

ביטוי היכולת המבצעית, המקצועית, האישית והקבוצתית, וזו הייתה יכולת לתפארת".²³

לקחי חזבאללה

לאור התבוסה שספג במידון, הפיק חזבאללה לקחים שניכרים בפעילותו עד היום:

1. הארגון נמנע מלהקים בסיסי פעולה בכפרים שאינם מיושבים, והחל לפעול מלב האוכלוסייה האורחית השיעית בדרום לבנון, המשמשת לו מקור תמיכה.
2. הארגון נמנע מהקמת מאחזי פעולה קרמיים גלויים, שיהוו מטרה לתקיפת צה"ל. דוגמה למאחז נסתר ניתן לראות במזרעת עקמתה, שהוקם ב־1991 על כתף במדרון התלול והסבוך של ג'בל סוג'וד.²⁴

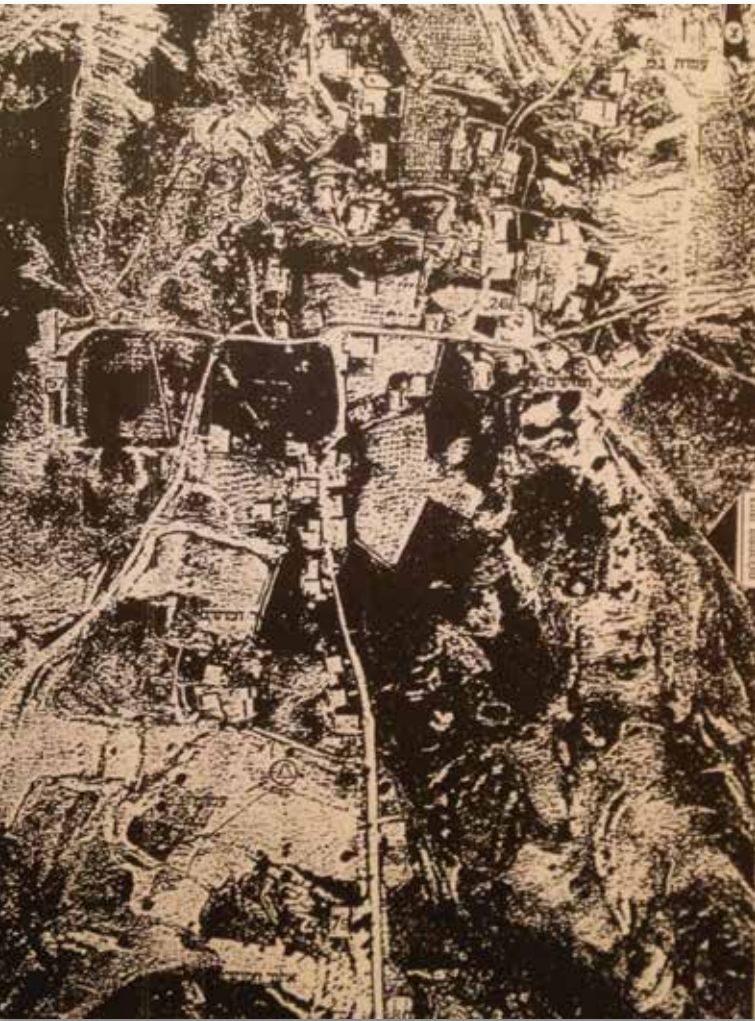
הגנרל הבריטי רופרט סמית ציין כי לארגוני טרור וגרילה ישנה שיטת פעולה דומה. "הטריק של הגרילה הוא לאלץ את האויב – הצבא התעשייתי הקונבנציונלי – להילחם לפי תנאיה, שם יש לה עדיפות, או לאלץ את הצבא להגיב תגובה קונבנציונלית קשה נגד אנשי הגרילה הלוחמים בקרב האנשים. בכך הם מחזקים את האסטרטגיה של פרובוקציה ותעמולה באמצעות המעשה".²⁵ דוגמה לאופן שבו אילץ חזבאללה את צה"ל לפעול לפי תנאיו היא מבצע "ענבי זעם" באפריל 1996. עוד בטרם המבצע הקפיד חזבאללה לבצע את עיקר הירי הרקטי ותלול המסלול לעבר מוצבי צה"ל, צד"ל ויישובי הצפון, מלב הכפרים השיעיים שבדרום לבנון. במהלך המבצע שימשה עמדת או"ם הסמוכה לכפר כנא מחסה לאנשי חזבאללה, שזיהו כוח מיחידת מגלן וירו עליו. אש ארטילרית לחילוף שירדה צה"ל פגעה בעמדה, בה הסתתרו גם רבים

במתן טיפול רפואי לחברו שנפצע. חליוה סיפר כי הופתע מרמת החיילות הגבוהה, ומן התעוזה שהפגינו פעילי החזבאללה. לדבריו, "זה נגמר בזה שפתחנו באש מטורפת לתוך השיח והרגנו אותם".¹⁹ מעל לתריסר מחבלים נפגעו בידי כוחות החסימה שבפקוד הסמג"ד. עם סיום טיהור היעד נכנסה פלוגת הסיור להתקפה על השכונה הצפון-מזרחית לטיהור ממחבלים, ואילו פלוגת השריון נעה לגבעות שמצפון לכפר, פתחה באש לעבר עמדות הארטילריה הסורית ובודדה את מרחב הלחימה בעבור כוח צד"ל – עליו הוטל להשלים את הריסת הבתים. ב־15:45 העביר צה"ל את השליטה בכפר לידי צד"ל, והכוחות נסוגו לשטח ישראל.

תוצאות הקרב

המבצע היה כאמור הקרב היבשתי הגדול ביותר בהיקפו שניהל צה"ל נגד חזבאללה בתקופת שהייה בלבנון, והפעולה הקרקעית הגדולה ביותר בהיקפה שצה"ל ניהל בלבנון בין מלחמות לבנון הראשונה והשנייה. הוא הוגדר כהצלחה שכן יעדיו הושגו.²⁰ חזבאללה ספג 50 מחבלים הרוגים, ולצה"ל היו כ־20 פצועים ו־3 הרוגים; סרן ציון מזרחי, סמל מרקו ברנשטיין וסרן בועז רביד – חוקר שבויים שצורף למבצע ונהרג מירי המרגמות של חזבאללה. מפקד גדוד צפע, סא"ל גרשון, הודה שבניגוד לקרבות כנגד הארגונים הפלסטינים במלחמת לבנון הראשונה, מחבלי החזבאללה הפגינו רוח לחימה ורמת מיומנות ונחישות גבוהות.²¹

עם זאת העיר כי: "מבלי לפגוע במיתוס של גבעת התחמושת, זה היה קרב לא פחות קשה שנוהל בצורה הרבה יותר מוצלחת".²² מח"ט הצנחנים, אל"ם שאול מופז, ציין כי במשך כל שירותו הצבאי לא זכור לו מבצע שבו נהרגו כליכך הרבה מחבלים. "בקרב הזה באה לידי

מתושבי הכפר, אש שממנה נהרגו עשרות אזרחים. כיום חזבאללה הוא ארגון שונה בתכלית מזה שהיה בשנות השהייה בלבנון. זאת כתוצאה מן הפגיעה שספג במלחמת לבנון השנייה, כמו גם מן הניסיון שצבר במלחמת האזרחים בסוריה, בה זכו כוחותיו לחניכה והכשרה מצד הצבא הרוסי. כיום זהו ארגון היברידי, המשלב בין יכולות גרילה, טרור וצבא סדיר, שערוך היטב בעשרות כפרים שיעים בהם הקים עמדות מבוצרות על-פני הקרקע ומתחת לה.

ניתן להניח שהארגון למד את הלקח ממבצע "משקל סגולי" שנערך בתחילת מלחמת לבנון השנייה, ובמהלכו השמיד חיל האוויר הישראלי חלק גדול מהמערך הרקטי לטווח הארוך והבינוני של חזבאללה. ייתכן כי תוצאות הלמידה יגרמו לחזבאללה להפעיל את יכולותיו בשיטת "use it or lose it", מחשש שצה"ל ישמיד אותן בטרם יוכל להפעילן. יכולות אלו מציבות את העורף תחת איום משמעותי בהרבה מכפי שהיה במערכות הקודמות.

עד למלחמה בסוריה פעלו כוחות חזבאללה בחוליות קטנות, שלחמו באופן עצמאי והיו כפופים לפיקוד הכולל של הארגון, אך לא עוד. הארגון מקים מסגרות לחימה גדולות יותר, ומתגבש לכדי צבא של ממש. מארגון בן כאלף לוחמים ב-2006 – גדל מספרם של לוחמי חזבאללה לכדי כמה עשרות אלפים לוחמים, כרבע מהם עברו הכשרה מתקדמת באיראן. בנוסף, הוקם לארגון מערך מילואים המונה כמה עשרות אלפים.²⁶

לקחי צה"ל

שנים רבות נהג צה"ל להתגונן מפני התקפות האויב ולא ליזום במערכה בדרום לבנון, ועיקרי פעילותו היו מארבי ארטישוק (מארבים של כוחות שריון וחי"ר) ומארבי בטן (מארבים שגרתיים של כוחות חי"ר). השינוי ברפוס הפעולה של צה"ל נבע מתוך זיהוי אופן הפעולה החדש של חזבאללה, כמו גם מלקחי מבצע "ניב מדובר" בפברואר 1992. במהלך מבצע זה נועד גרוד צפע בסיוע כוחות הנדסה ושריון, לפשוט על מרחב הכפרים כפראי יעטר במטרה לפגוע במחבלים ולהשמיר משגרי קטיושה. הכוח

צנחנים, בפיקוד רס"ן יוסי בכר, שישה פעילי חזבאללה שהיוו את כוח האבטחה של הארגון בפאתי הכפר זוותר אל-שרקיה בשנת 1996. פעולה דומה נעשתה במבצע "מהלך מבריק" של יחידת אגוז בפיקוד סא"ל משה (צ'יקו) תמיר, ב-1998, במהלכו תקף כוח בפיקודו כוח אבטחה של חזבאללה בכפר ע'נדוריה, והרג שמונה מחבלים.²⁹ צה"ל פיתח שיטות להתמודדות עם מאחזי החזבאללה, ובהם מארבי צלפים שמוקמו במרחק מהמאחזים במספר נקודות שולטות.³⁰ מאוחר יותר, עם הקמת יחידת אגוז – יחידה ייעודית ללוחמת גרילה בפיקוד צפון – פותחו שיטות לביעור מאחזים. באחד הראשונים שבהם, ב-1996, הוביל מפקד אגוז סא"ל ארו צוקרמן את הכוח לחימה בטווחים קרובים עד לכיבוש עמדות החזבאללה בג'בל סוג'וד.³¹ אולם צבא הוא ארגון גדול, כבד ומסורבל. ארגון כזה יתקשה להתמודד עם כוח גמיש ונייד הפועל חוליות-חוליות, ללא מרכזי כובד ברורים. כפי שציין בשעתו המדינאי הסיני מאו דזה זונג: "אם הטיגריס יעמוד בדרכו של הפיל, הפיל לבטח ירמוס אותו. אך הטיגריס לעולם לא יעמוד. הוא יתחבא בג'ונגל ויתקוף את הפיל לילה אחר לילה, עד אשר יתמוטט הפיל".³² הרמטכ"ל, רא"ל דן שומרון, אמר בסיכום המבצע "חוק וסדר": "אני רואה את כל הנושא הזה של המלחמה בטרור, מהמבצעים הקטנים ועד

צה"ל פיתח שיטות להתמודדות עם מאחזי החזבאללה, ובהם מארבי צלפים שמוקמו במרחק מהמאחזים במספר נקודות שולטות

זוהה במהלך התנועה ליעד והיה השוף לירי מרחוק באמצעות נ"ט וארטילריה, שכתוצאה ממנו נהרגו שני לוחמים ונפצעו שלושה. אף שחזבאללה ספג שמונה הרוגים וכ-20 פצועים, ניכר כי פעולה בסדר כוח שכזה אינה משיגה את התוצאה הנדרשת.²⁷ מאז ועד לנסיגה מלבנון נמנע צה"ל ממבצעים קרקעיים בסדרי כוחות כמו במבצע "חוק וסדר". לעומת זאת שוכללו יכולות צה"ל במבצעים מיוחדים ופשיטות,²⁸ כדוגמת המארב בו הרג כוח סיירת

**כוחות הצנחנים
שבים לישראל בסיום
הפעולה.**
מימין: סרן גל הירש
(צילום: יובל נבון, דו"ץ)

תצ"אות של הכפר מידון.
חזבאללה סילק מן הכפר את
מרביית תושביו, והפך אותו
ליעד מבוצר

מבצע "חוק וסדר": מטרתו הייתה פגיעה
בפעילות ארגון חזבאללה, פגיעה במחבלים
והשמדת תשתית פח"עית באזור מידון

קרקעי וקרוב קרוב, היא תנאי להכרעת הגרילה של חזבאללה. לא ניתן להכריע את חזבאללה ללא מגע קרוב".³⁶ לקח זה היה נכון בטרם המלחמה ב-2006, ונכון עוד יותר כיום, שכן ייתכן כי העובדה שהארגון חיזק את מאפייניו הצבאיים הופכת אותו, שוב, לפגיע למול חוזקותיו של צה"ל בתמרון ובאש, כשם שהיה בעת פעולת מידון. על צה"ל לנצל עד תום את יתרון האיסימטריה שבינו לבין הארגון, וכמאמר סגן הרמטכ"ל לשעבר, אלוף יאיר גולן, להפעיל את "מרב העוצמה הישראלית ברזומנית על כל מערכי האויב, בכל מקום, בפרק הזמן הקצר ביותר האפשרי". במערכה זו, עלימנת להסיר את האיום במהירות מעל העורף, הבהיר גולן, יש "להפעיל את כוחות היבשה באופן החלטי מאוד ואפקטיבי מאוד".³⁷ הפשיטה על הכפר מידון הייתה אחת מאותם מבצעים התקפיים מורכבים, המאפשרים לכוחות המתכננים והמבצעים לרכוש ניסיון ולצבור ביטחון ביכולות יחידותיהם וביתרונות הקרב המשולב. תחבולה, דבקות במשימה, מנהיגות וחתירה למגע, הם אבני הראשה במבצע זה ובקרבנות אחרים בהם הפגינו מפקדי צה"ל יוזמה ותעוזה. נכון היה אם הפשיטה על מידון הייתה נכנסת למורשת הקרב של צה"ל. ההערות למאמר הזה מתפרסמות באתר הוצאת מערכות.

המבצעים הגדולים מהסוג הזה, כמכשיר להכנת הצבא למלחמה".³³ עמדה זו תואמת את התפיסה שבה דגל באותה עת הצבא הבריטי, שראה בלחימה כנגד ה-IRA בצפון אירלנד הכנה למלחמה: "גם בחיכוך עם 'משימות השיטור', כהודמנות לגיבוש כושר הלחימה וערכי הפיקוד והשליטה ברמות הנמוכות. נכון שבמעבר לזירת לחימה אחרת נדרשות התאמות, אבל צנחנים בריטיים בלחימתם בפוקלנד לא התקשו בכך".³⁴ בראייה לאחור ציין חליוה, כי הפשיטה על מידון הייתה פרק חשוב בחייו הצבאיים: "בהקשר הזה של הבנת החשיבות של התרגול, של האימון, של השיח. איזו דרמה פיקודית ומנהיגותית ותפקודית זו לדבר עם האנשים שלך. הדבר הזה שנקרא מנהיגות או פיקוד, שלחלקנו נראה מובן מאליו, הוא כליכך לא מובן מאליו. צריך להשקיע בו ולעשות אותו".³⁵

סיכום

בעקבות אימון שערכה יחידת מגלן ב-2005 כתב מפקדה, סא"ל אמיר ברעם: "למדתי שיכולות האש מן התווך (מהאוויר וממרחק) לא נתנו מענה אפקטיבי מלא לאתגר שבהתמודדות מול מטרות בעלות אורך חיים קצר, אשר לעתים הוסתרו תחת שיח או נורו מפתח מערה מוצלת. היכולת להשתנות בין הפעלת אש לבין תמרון

